

ΔΕΛΦΙΚΗ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΕΞ ΕΡΕΤΡΙΑΣ *

Τὸ κατωτέρω δημοσιευόμενον ἐνεπίγραφον βάθρον εὑρέθη τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1961 εἰς ἀνώνυμον πλατεῖαν τῆς Ἑρετρίας ὀριζομένην ἀπὸ βορρᾶ ὑπὸ τῆς ὁδοῦ Σωσικράτους Ἀγάθωνος, κατὰ τὴν διάρκειαν ἀνιχνευτικῶν ἀνασκαφικῶν ἐργασιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπέβλεπον εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν ἀρχαιολογικῶν ζωνῶν τῆς πόλεως καὶ πλησίον θεμελίων ἄλλων βάθρων, παρὰ περίβολον (Σχ ε δ. 1).

Τὰ δύο ἀπαρτίζοντα τὸ βάθρον τεμάχια εἶναι ἐκ κυανίζοντος μαρμάρου, διαστάσεων 0.827 (ἐνεπίγραφος ὄψις) X 0.82, δὲν συνδέονται δὲ διὰ συνδέσμων μεταξὺ των. Τὸ κάτω, τὸ φέρον τὴν ἐπιγραφὴν (Πίν. 89 α) ἔχει ὕψος 0.305, τὸ δὲ ἄνω, ἐφ' οὗ ἴστατο χαλκοῦν ἀγαλμα, 0.205 (Πίν. 89 β).

Αἱ πλευρικοὶ ἐπιφάνειαι ἀμφοτέρων εἶναι εἰργασμένοι διὰ λεπτοῦ ὀδοντωτοῦ ἐργαλείου (ντισιλιδάκι).

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τοῦ ἐνεπιγράφου τεμαχίου εἶναι λειασμένη, ἐνῶ ἡ ἐπιφάνεια ἐφ' ἧς ἐπάτει τὸ ἀγαλμα εἶναι εἰργασμένη διὰ βελονίου καὶ ἐξισωμένη διὰ λεπτοῦ ὀδοντωτοῦ ἐργαλείου.

Ἐκ τῶν τὸρμων, ὁ σχήματος ποδὸς ἔχει βάθος 0.10, ὁ ἀριστερὰ αὐτοῦ 0.04, ὁ ὀπίσω 0.045 καὶ ὁ δεξιὰ 0.09.

Πέριξ τῶν δύο τὸρμων τῶν ποδῶν τοῦ ἀγάλματος τὸ μάρμαρον ἔχει βαθυνθῆ διὰ τοῦ βελονίου, διὰ τὴν ἀπόσπασιν τοῦ ἀγάλματος ἐκ τοῦ βάθρου.

Τὸ ἐνεπίγραφον τεμάχιον φέρει εἰς τὴν ὀπίσω ἐπιφάνειαν, κατὰ τὸ μέσον, ἀγκῶνα 0.07X0.10, ἐξοχῆς 0.01 περίπου (Πίν. 90 α).

Καὶ τὰ δύο τμήματα τοῦ βάθρου ἔχουν ὑποστῆ βαρείας βλάβας, ἰδίως τὸ ἄνω τὸ ὅποιον ἐμπρὸς εἶναι ἐλλιπές (Πίν. 90 β).

1	Δ ε λ φ [ὦ] ν ἠ π ὄ λ ι σ
2	Αἰ]σχύλον Ἀντανδρίδου ἱερομνημο[νεύσαντα
3	καὶ εὐεργετήσαντα αὐτὴν τοῖς [θεοῖς
4	Τ ε ι σ ι κ ρ ἄ τ η ς ἐ π ο ἰ ἡ σ ε ν

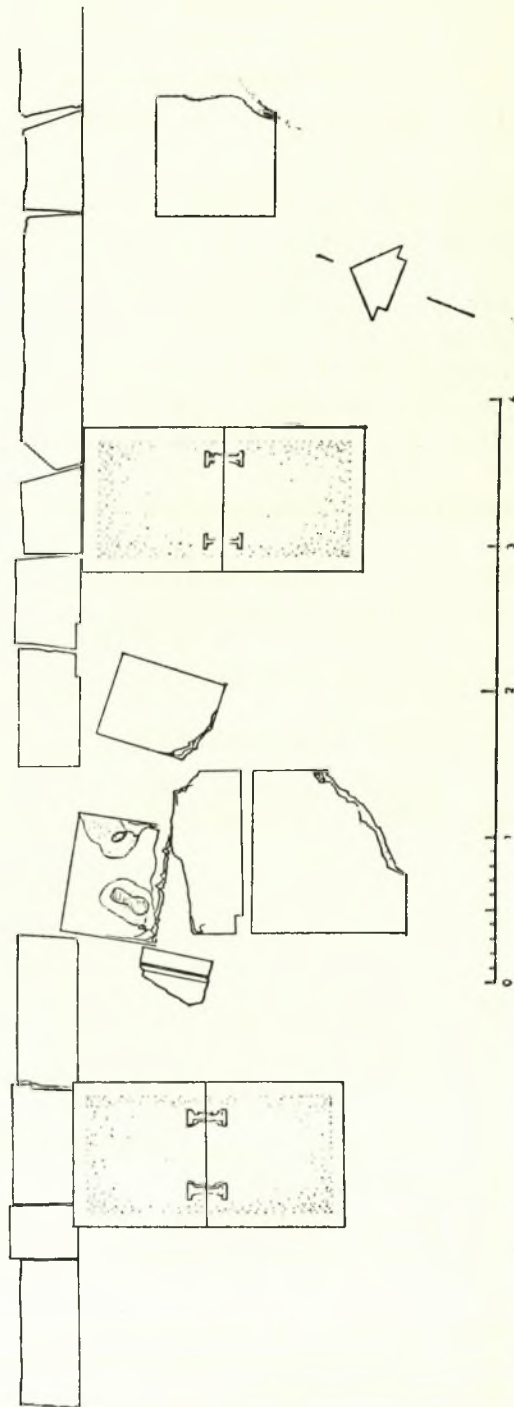
Ὑψος γραμμ. τῶν στίχ. 1-3 : 0.023, μεταγραμμ. : 0.012, μεταστίχ. : 0.02 · ὕψος γραμμ. τοῦ στίχου 4 : 0.01, μεταγραμμ. : 0.005.

Τὴν κεφαλίδα εὑρίσκομεν καὶ εἰς ἄλλας ἐπιγραφάς, μεταγενεστέρας τῆς ἀνωτέρω¹.

Ὁ Αἰσχύλος Ἀντανδρίδου εἶναι πολιτικὸν πρόσωπον τῆς Ἑρετρίας, γνωστὸς ἐκ τῶν

* Εὐχαριστῶ τὸν Διευθυντὴν Ἀρχαιοτήτων κ. Ι. Δ. Κοντῆν καὶ τὸν Ἐφορον Ἀρχαιοτήτων Ἀττικῆς κ. Β. Καλλιπολίτην διὰ τὰς ὑποδείξεις των. Εὐχαριστῶ ἐπίσης τὸν φίλον ἀρχιτέκτονα κ. Χαρ. Μπούραν διὰ τὴν ὑποτύπωσιν τοῦ χώρου εὑρέσεως τοῦ βάθρου.

1. F.d.D. III, 4, 2, 114 στίχ. 2 Δελφῶν ἠ πόλις, ψήφισμα ἐπὶ ἀρχοντος Σεῖμου τοῦ Ἐπάνδρου ἔ.ἄ. III, 4, 2, 255 στίχ. 1 Δελφῶν?]ν ἠ πόλις -- τοῦ Β' ἡμίσεος τοῦ Α' αἰ. π.Χ. ἔ.ἄ. III, 2, 165 (Α' αἰ. μ.Χ.) Δελφῶν ἠ ἱερά πόλις. Syll², II, 809 Δελφῶν ἠ πόλις.

Σχεδ. 1. Ο χώρος εύρεσως του βιβλίου

ἐπιγραφῶν καὶ τῆς φιλολογικῆς παραδόσεως. Ἐναφέρεται ὡς πολέμαρχος εἰς ἐπιγραφὴν² τῆς Ἐρετρίας τοῦ 308/7 μῆ σφωζομένην σήμερον, τὴν ὁποίαν ἀντέγραψεν ὁ Κυριακὸς ὁ ἐξ Ἀγκῶνος³. Προτείνει εἰς ψήφισμα ἐξ Ἐρετρίας, τῶν ἀρχῶν τοῦ Γ' αἰῶνος π.Χ.⁴ *Αἰσχύλος Ἀντανδρίδου*. Ἐναφέρεται ὡς ἀρχῶν εἰς ἐπιγραφὴν⁵ τοῦ Ἰσειοῦ τῆς Ἐρετρίας τῶν ἀρχῶν τοῦ Γ' αἰῶνος π.Χ. Ἐρχοντος *Αἰσχύλου*. Ὁ Παπαδάκης⁶ καὶ μετ' αὐτὸν οἱ Ziebarth⁷ καὶ Flacelière⁸ εἰκάζουν ὅτι πιθανὸν ὁ ἀρχῶν Αἰσχύλος νὰ εἶναι ὁ ἀντίπαλος τοῦ φιλοσόφου Μενεδήμου⁹. Ἐξ ἐπιγραφῆς τῶν Δελφῶν¹⁰ γίνεται τὸ πρῶτον γνωστὸς ὡς ἱερομνήμων κατὰ τὸ ἔτος 273/2, *Ἐρετριέων/Αἰσχύλου*, ἐπὶ ἀρχοντος Ἀρχιάδα¹¹.

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τὸ γεγονός, ὅτι τὸ 274 π.Χ., ἐπὶ ἀρχοντος Ἡρακλείδα, ἱερομνήμων τῶν Ἐρετριέων ἐν Δελφοῖς ἦτο ὁ φιλόσοφος Μενέδημος¹² τὸν ὁποῖον διεδέχθη τὸ ἐπόμενον ὁ ἀντίπαλός του Αἰσχύλος. Ὁ Μενέδημος ἐξορίζεται κατὰ τὸ 273 π.Χ. εἰς Ἀμφιάρειον τοῦ Ὁρωποῦ¹³.

Τοῦ Τεισικράτους σφύζονται καὶ ἄλλαι ὑπογραφαί¹⁴. Εἶναι γνωστὸς ἐκ τῆς φιλολογικῆς παραδόσεως ὡς μαθητῆς τοῦ Εὐθυκράτους¹⁵. Ὁ ἀνδριάς τοῦ Αἰσχύλου δὲν θὰ κατεσκευάσθη πολὺ ἀργότερον τοῦ 272 π.Χ.

Παραδείγματα ἰδρύσεως ἀνδριάντων ὑπὸ τῆς πόλεως τῶν Δελφῶν ὑπάρχουν ἀρκετά¹⁶. Πολλάκις ἰδρύετο εἰς ἀνδριάς εἰς τοὺς Δελφούς, ἕτερος δὲ εἰς τὴν πατρίδα τοῦ τιμωμένου¹⁷ ἢ τιμητικὰ ψήφισματα παρομοίως¹⁸. Ὅμοια παραδείγματα ἔχομεν καὶ ἐξ Ἐρετρίας¹⁹ καὶ ἐξ ἄλλων τόπων.

Δυστυχῶς δὲν σφύζεται τὸ διὰ τὸν Αἰσχύλον τιμητικὸν ψήφισμα. Πιθανὸν εἶναι, ὅτι

2. IG XII, 9, 192· Syll⁴ I, 323. (PW ἐν λέξει).

3. Περί τοῦ τόπου εὑρέσεως τῆς ἐπιγραφῆς αὐτῆς βλ. AJA 1895, 331· πρβλ. IG XII, 9 σελ. 154 στίχ. 22-23.

4. IG XII, Suppl. 550.

5. IG XII, Suppl. 555· Παπαδάκης ΑΔ 1915, 171 στίχ. 33 καὶ σελ. 178.

6. ΑΔ 1915, 178.

7. IG XII, 9 σελ. 154, 74.

8. R. Flacelière, Les Aitolians à Delphes, 188.

9. Διογ. Λαέρτ. Β 141 λόγος δὲ διαβεβλημένοι αὐτὸν τῶν ἀντιπολιτευομένων τινὰ Αἰσχύλον.

10. F.d.D. III, 2, 205· Pomtow G.G.A. 1913, 3, 4· IG XII, 9 σελ. 173, 48· Syll³ I, 416.

11. Daux, Chron. Delph., 34

12. R. Flacelière, ἔ. ἀ. 188, 387, 388· IG XII, Suppl. σελ. 206 στίχ. 77.

13. Διογ. Λαέρτ. Β 142· IG XII, Suppl. σελ. 206, στίχ. 79.

14. IG VII 267 (Ἀμφιαρείου), Loewy 12a· IG VII 2470 (Θηβῶν), Loewy 120. ΑΔ 16 (1960) Χρονικά, 147.

15. Plin. N. H. XXXIV, (Overbeck, Die Antiken Schriftquellen, 1525)· Overbeck ἔ.ἀ. 1526 καὶ 1527· Lippold ἐν PW· Lippold ἐν Griechische Plastik, 295.

16. F.d.D. III, 105, στίχ. 4· ἔ.ἀ. III 135· ἔ.ἀ. III, I, 238.

17. F.d.D. III, 161 (περὶ τὸ 23 μ.Χ.) τιμᾶται ὁ Δημήτριος Ἀριστάρχου Ἀθηναῖος, ἱερομνήμων καὶ πυλαγόρος διὰ βίου διὰ χαλκοῦ ἀνδριάντος ἐν Δελφοῖς πρὸς τῷ ναῶ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἐν Ἀθήναις παρὰ τῷ/πα]τρῶν Ἀπόλλωνι· ἔ. ἀ. III, 2, 165 (Α' αἰ. μ.Χ.) στη]σαι δὲ [αὐτοῦ καὶ ἀνδριάντα/ἐ]πὶ δπλο [--- ἐν τῇ Ἀθη]ν]αίων ἀ]κροπόλει ἔχοντα ἐπι/γ]ραφήν [τῆ]νδε· «Οἱ Ἀμφικτύονες /κ]αὶ Δελφῶν ἢ ἱερὰ πόλις τὸν/ἱερομνή[μ]ονα καὶ πυλαγόρον/ δ]ιὰ βίον[--- ἔ. ἀ. III, 4, I, 69 ψήφισμα τῆς πόλεως Δαυλείας τοῦ 87-85 π.Χ. (ἢ 90-85) τιμᾶ τινὰ δι' ἀναθέσεως δύο γραπτῶν εἰκόνων ἐν δπλοῖς ἐπιχρῶσις ἂν ἢ μία θὰ ἰδρυθῇ ἐν Δελφοῖς ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἢ δ' ἕτερα ἐν Στρατονικείᾳ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἐκάτης. Εἰς τοὺς αὐτοὺς τόπους θὰ στηθῇ καὶ τὸ τιμητικὸν ψήφισμα.

18. Ἐ. ἀ. III, I, 351 (217-212 π.Χ.).

19. Ψήφισμα IG XII, 9, 236 καὶ τὸ ἀντίτυπον αὐτοῦ IG XII Suppl. 553 (ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀρτέ-

έτιμήθη υπό τῶν Δελφῶν διὰ δύο ἀνδριάντων. Καί ἐάν ὅμως δὲν ἔχη οὕτω, ἴσως ὁ ἴδιος ἐπεμελήθη τῆς ἰδρύσεως ἐν Ἐρετρίᾳ ἀντιγράφου τοῦ ἐν Δελφοῖς ἀνδριάντος του. Οὕτω ἡ μεγάλη τιμὴ τῆς ὁποίας ἔτυχεν ἐκ μέρους τῶν Δελφῶν ἐγένετο τοῖς πᾶσι φανερά.

Ὁ τόπος εὐρέσεως τοῦ βᾶθρου, παρά περίβολον ἱεροῦ ἴσως, ὅπου λείψανα ἄλλων βᾶθρων ἀγαλμάτων, πλησιέστατα τῆς ἐσχάτως ἀνακαλυφθείσης «θόλου», τῆς Ἐρετρίας, ἔχει πιθανῶς σχέσιν πρὸς τὴν ἐν Δελφοῖς λατρείαν. Ὁ τόπος ἰδρύσεως τῆς εἰκόνας σχετίζεται ἀμέσως πρὸς τὴν ἐλλείπουσαν λέξιν τοῦ στίχου 3. Συμπληροῦνται θεοὶς μετὰ πιθανότητος, ἀναλόγως πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ψηφιδωτοῦ τοῦ Ἰσείου²⁰ (ἐκεῖ βεβαίως ὑπονοοῦνται οἱ λατρευόμενοι Αἰγυπτιακοὶ θεοὶ) ἢ πρὸς ἐπιγραφὴν τῆς Χαλκίδος²¹ καὶ τῆς Αἰδηψοῦ²². Ὁ τύπος εἶναι συνήθης καὶ ἀπαντᾷ εἰς ἐπιγραφὰς ὄλων τῶν ἐποχῶν²³.

Ἡ πλησιέστατα τοῦ χώρου εὐρέσεως τοῦ βᾶθρου κειμένη «θόλος» ἔχουσα εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἐσωτερικοῦ αὐτῆς φρέαρ, φαίνεται, ὅτι ἔχει θρησκευτικὴν σημασίαν. Ἐπὶ τοῦ παρόντος στερούμεθα στοιχείων διὰ νὰ εἴπωμεν εἰς ποίαν θεότητα ἦτο ἀφιερωμένη. Ὅπωςδὴποτε ὑπάρχει σχέσις μεταξὺ τῆς «θόλου», τοῦ περιβόλου ὅστις τὴν περικλείει καὶ τοῦ τόπου ἰδρύσεως τοῦ ἀνδριάντος τοῦ ἱερομνήμονος Αἰσχύλου.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΧΡ. ΠΕΤΡΑΚΟΣ

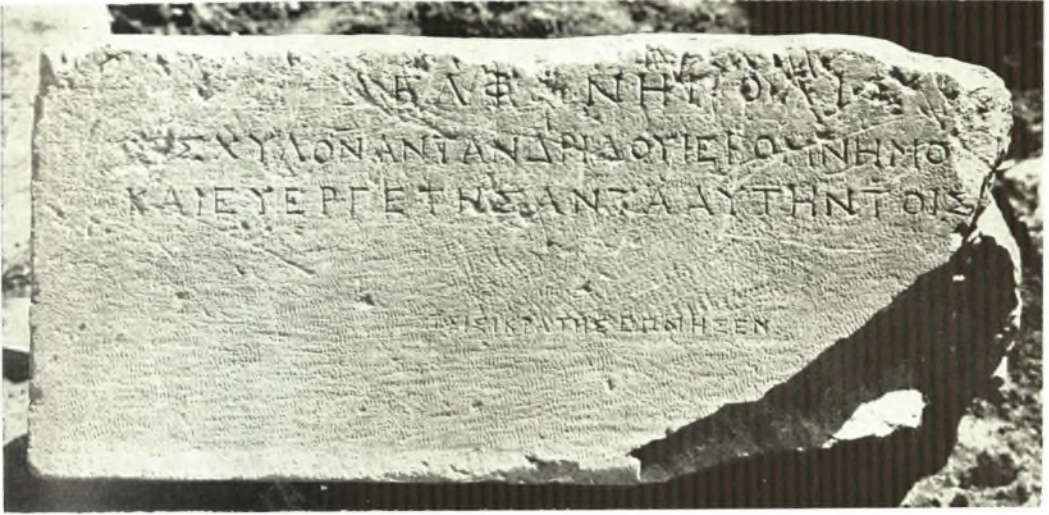
μιδος Ἀμαρυσίας): IG XII, 9, 237 τιμῶνται δύο Ἐρετριεῖς διὰ δύο χαλκῶν εἰκόνων ἑκάτερος, ὧν ἡ μία ἰδρύεται ἐν τῷ γυμνασίῳ, ἡ δ' ἑτέρα ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος Ἀμαρυσίας.

20. IG XII Suppl. 564 (Παπαδάκης ΑΔ 1915, 182).

21. IG XII, 9, 925· 936· ΑΔ 16 (1960) Χρονικά, 147.

22. IG XII, 9, 1233.

23. IG IX, 1, 707 καὶ πολλαχοῦ (Κερκύρας): ΠΑΕ 1939, 98· ἐσχάτως ΠΑΕ 1956, 101 (ἐπιγραφὴ ἐξ Αὐλίδος, τοῦ Μομμίου).

α. Έπιγραφή βάθρου τιμητικού άνδριάντος τής πόλεως Δελφών εν Έρετρία. β. Ή άνω όψις του βάθρου

α. Ὅπισθια ὄψις τοῦ βέλθρου ἐξ Ἐρετρίας, β. Τὸ βέλθρον ἀνδριάντος ἐξ Ἐρετρίας

ΒΑΣ. ΠΕΤΡΑΚΟΣ